

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΩΝ ΔΙΑΤΡΙΒΩΝ μελών του Συλλόγου Δ.Π.

Ελένη Ποταμιάνου - Παλλάντιου, (Τμήμα φιλοσοφίας - Παιδαγωγικής - Ψυχολογίας, Τομέας φιλοσοφίας). Η μυθο-λογική του Albert Camus

Στο πρώτο μέρος, «Η εξομολογητική προοπτική του φιλοσοφικού λόγου», παρουσιάζονται οι ανησυχίες του Camus σχετικά με την υπερεκτίμηση του κριτηρίου της ορθολογικότητας από τις παραδοσιακές σχολές της φιλοσοφίας με προβαλλόμενο σκοπό τη διερεύνηση της αλήθειας, καθώς και οι επιφυλάξεις του σχετικά με την ακαδημαϊκή φιλοσοφία που τον οδήγησαν από την κριτική του ορθολογισμού στην αποδοχή και υιοθέτηση εναλλακτικών τρόπων φιλοσοφικού στοχασμού αλλά και φιλοσοφικού λόγου. Αυτοί οι εναλλακτικοί τρόποι παίρνουν μορφή μέσα από αυτό που ο Camus δέχεται ως μυθιστορηματικό λόγο.

Μέσα στον μυθιστορηματικό λόγο, κατά τον Camus, οι έννοιες δεν αποκτούν μόνο μια λειτουργικότητα, ευελίξια, και μια ικανότητα ανάπτυξης οργανικών μεταξύ τους σχέσεων, αλλά και μια πραγματιστική διάσταση. Με τον τρόπο αυτόν ο μυθιστορηματικός λόγος διαμορφώνει συνθήκες ιδανικές για την ανάπτυξη μιας φιλοσοφικής σκέψης που δεν θα περιορίζεται στην απλή εξήγηση του κόσμου, αλλά θα αποβλέπει στην εξήγησή του μέσω της δημιουργίας του.

Μιά τέτοια αξίωση οδηγεί τον Camus στη χρησιμοποίηση ενός λόγου που συγκροτεί τις έννοιές του συνθέτοντας μύθους οι οποίοι αποτελούν μορφώματα τών εμπειρικών δεδομένων της ζωής του, της παιδείας του και των φιλοσοφικών —υπαρξιστικού χαρακτήρα— συλλήψεών του. Είναι φανερό πως μια τέτοια αντίληψη της φιλοσοφικής σκέψης όχι μόνο αποδέχεται, αλλά και προβάλλει ως ειδοποιό διαφορά της την εξομολογητική προοπτική της.

Φυσική συνέπεια του συνδυασμού των αντιορθολογικών τάσεων και της διαπρακτικής πρόθεσης της σκέψης του Camus υπήρξε η καταφυγή του στον μύθο, όχι μόνο ως είδους λόγου, αλλά και ως τρόπου σκέψης. Με την επιλογή αυτή εντάχθηκε μέσα στα πλαίσια μιας κίνησης που κήρυξε την επανεκτίμηση των μύθων, την επανατοποθέτησή τους στην προνομιακή θέση τους ως κοινωνικών παραδειγματικών μορφωμάτων, και την επαναφορά τους ως εξηγητικών προτύπων που παρέχουν μιαν ανθεκτική στο χρόνο αναπαραστατική μορφή του κόσμου.

Στο δεύτερο μέρος, «Η αναζήτηση του μυθικού», επιχειρείται ο προσδιορισμός της θέσης του Camus μέσα στην κίνηση για την επανεκτίμηση των μύθων. Η θέση αυτή αναζητείται στην επιλογή της μεθοδολογικής τακτικής του προκειμένου να ασκήσει κριτική στο έργο παλαιότερων και σύγχρονων φιλοσόφων.

Πρώτα ερευνώνται οι σχέσεις του με την Ελληνική και την Ελληνιστική φιλοσοφία. Ο Πλάτων γίνεται η σημαία της ανταρσίας του απέναντι στην ορθολογική ιστορικιστική υπαρξιστική φιλοσοφία, και ο μύθος γίνεται ένα παράδειγμα αναγωγικότητας που εξασφαλίζει ευέλικτες και ασφαλείς μεταβάσεις από το ορθολογικό στο μη ορθολογικό, αναδεικνυόμενος έτσι το πιο λειτουργικό μέσο για ένα στοχαστή σαν τον Camus, που τις πραγματολογικές αξιώσεις του συνοδεύει με τάσεις υπερβατολογικές.

Την ίδια γοητεία με εκείνη του Πλάτωνος άσκησε στον Camus και η φιλοσοφία του

Πλωτίνου που και αυτός κατόρθωσε την τραγικότητα εκείνη που ο Γάλλος φιλόσοφος έταξε ως ύψιστο σκοπό του έργου του: τη διοχέτευση του συναισθήματος στο καλούπι των λογικών μορφών του ελληνικού ιδεαλισμού.

Καρπός της κριτικής του στη χριστιανική φιλοσοφική παράδοση υπήρξε η εξοικειωσή του με έννοιες θρησκευτικές ως προς την καταγωγή τους ή το περιεχόμενό τους, τις οποίες χρησιμοποiei μεταλλαγμένες.

Ανάλογη κατεύθυνση είχαν οι αναζητήσεις του στην νεότερη και σύγχρονη φιλοσοφική παράδοση, αναζητήσεις που επηρέασαν την διαμόρφωση της ηθικής του κυρίως. Εδώ ο Camus απορίπτοντας την επικρατούσα στη γαλλική φιλοσοφία των ημερών του καντιανή ηθική του δέοντος, αναζητεί τις λύσεις που του ταιριάζουν μέσα στην ηθική του Rousseau. Η σύγκρισή του με τον Rousseau κορυφώνεται στην αναζήτηση της δυνατότητας εξισορρόπησης του φυσικού ανθρώπου με τον πολιτισμένο άνθρωπο.

Ο εντοπισμός των στοιχείων που ο Camus θησαύρισε από την αρχαία έως και τη νεότερη φιλοσοφική παράδοση κάνουν φανερό πως τα στοιχεία αυτά, παρ' όλη την ποικιλία τους, έχουν κάτι κοινό: ότι αποτελούν στοιχεία της μυθικής συνείδησης του ανθρώπου, η οποία θα αποτελέσει τον πυρήνα, την αφετηρία, και την προοπτική της φιλοσοφίας του —μιας φιλοσοφίας που θα εκφραστεί μέσα από τις έννοιες— εκδοχές της εκείνες που θα γίνουν οι βασικές κατηγορίες της σκέψης του, δηλαδή το «παράλογο», η «εξέγερση» και το «ιερό».

Στην αρχή του τρίτου μέρους, «Η συστηματοποίηση του μυθικού», συνεχίζεται η εξέταση των σχέσεων του Camus με τις σύγχρονες πλέον μ' αυτόν φιλοσοφικές τάσεις, και πιο συγκεκριμένα:

1) Με τη φιλοσοφία του φορέα του ιρρασιοναλιστικού πνεύματος Nietzsche, μέσα στην οποία βρήκε (α) τρόπους ερμηνείας και της έννοιας του μηδενός, (β) τα στοιχεία που ανταποκρίνονται στο περιεχόμενο της βασικής θεματικής του, αλλά και στη γενικότερη ανάγκη του να προσανατολιστεί προς μια επαναστατική κοσμοθεωρία.

2) Με το υπαρξιστικό κίνημα που συνεπάγεται τη γνωριμία της σκέψης του Husserl και του Heidegger, με το οργανωμένο από τον Koyre πρώτο συνέδριο για τον Hegel στο Παρίσι το 1930, και με το College de sociologie.

Σε ότι αφορά τη σχέση του με τον υπαρξισμό, αυτή καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από την κριτική που αυτός ασκεί στον εγελιανισμό. Η κριτική αυτή αναφέρεται στην απαξίωση των αξιών, στην αλλοτρίωση της επιθυμίας, και στην αποστέρωση της νοσταλγίας. Μέσα από την κριτική αυτή εμφανίζονται οι αντιρρήσεις του που οργανώνονται πάνω στην πίστη του στην αξία του βιώματος, στον εμπειρικό χαρακτήρα της ύπαρξης και στο αίτημά του για το συγκεκριμένο στη διάστασή του εκείνη που αφορά στη συμβολή της συγκεκριμένης κατάστασης στην περιγραφή του βιώματος.

Θεμελιακό στοιχείο της διαμορφωμένης μέσα στη συνείδηση πραγματικότητας είναι το μυθικό, που παρουσιάζεται ως δομικό στοιχείο του Είναι. Το μυθικό εκδηλώνεται μέσω της ενεργοποίησης του αισθήματος του ιερού που προσδίδει στη μεν συνείδηση ένα χαρακτήρα μυθικό, και στην πραγματικότητα μια διάσταση οικουμενική, διαχρονική και αιώνια. Το ιερό αποτελεί μια μεσιτευτική έννοια, επειδή βρίσκεται ανάμεσα στο παρόν και στο παρελθόν, στο απόλυτο και στο σχετικό, στο χρονικό και στο α-χρονικό, στο ορθολογικό και στο ανορθολογικό, στο θρησκευτικό και στο κοσμικό.

Στο τέταρτο μέρος, «Η μυθο-λογική του Camus», επανεξετάζεται κατ' αρχήν διεξοδικότερα η έννοια του ιερού κάτω από τη λειτουργία του της ιερής μεσιτείας, ενώ στη συνέχεια επιχειρείται η εξακρίβωση της ακριβούς θέσης του Camus ανάμεσα στη φιλοσοφική και στην ηθική σκέψη, αφού προηγουμένως γίνει μια παρουσίαση του προβλήματος των σχέσεων μύθου και φιλοσοφίας, αλλά και του μύθου με την υπαρξιστική μεταφυσική.

Η εξέταση της λειτουργίας του μύθου και του μυθικού μέσα στο δοκιμιακό και το λογοτεχνικό έργο του Camus αναδεικνύει το μυθικό ως δομικό στοιχείο του Είναι, που αποκαλύπτει

τη συγκρότηση της συνείδησης μέσα από την αναφορικότητά της στο φυσικό περιβάλλον. Ο μύθος, επίσης, αποτέλεσε για τον Camus το κύριο μέσο για τη συγκρότηση της Άλλης λογικής που έγινε όργανο της κριτικής του εναντίον του ορθολογισμού.

Αυτός ο πολλαπλός, πολυσχιδής, και πολυσήμαντος μύθος στο τέλος του Τετάρτου Μέρους επιχειρείται να αναγνωρισθεί πίσω από διαφορετικές λειτουργικές μορφές του: (1) ο μύθος της μεμονωμένης συνείδησης, (2) ο μύθος της συσχετικής συνείδησης, και (3) ο μύθος της ανασχετικής συνείδησης. Η διάκριση αυτή είναι απαραίτητη για την κατανόηση της επιχειρηματολογικής λειτουργίας του μύθου μέσα στη σκέψη του Camus.